

HAINAN, HET WILDE ZUIDEN VAN CHINA

Het tropische eiland Hainan, ooit de 'verste uithoek van de wereld', het 'barbaarse hellegat' waar zwaargestraften en politiek andersdenkenden naar werden verbannen, werd tien jaar geleden China's dertigste provincie. Tegelijkertijd werd het benoemd als de nieuwste Speciale Economische Zone, ontworpen om de economische successen van zowel Hongkong als Taiwan te overtreffen. Wat is er na tien jaar van die plannen terecht gekomen?

(Van onze correspondent Jan van der Made)

HAIKOU (GPD) - Een kokosnootverkoper onthaart enorme noten, hakt er gaten in en rangschikt ze keurig naast elkaar op een krant op de straat. Veel verkoopt hij niet. Bewoners van Haikou, hoofdstad van China's enige tropische provincie, geven de voorkeur aan ijssoude blikjes cola en blijven in de schaduw. Pas 's avonds, als het wat koeler is, gaan de mensen massaal de straat op om te eten in een van de vele openluchtrestaurants en zich te laten amuseren door zangeressen, circusartiesten of boekverkopers. "Het is vrij hier", verzucht Ah Long, een jongen uit de provincie Sichuan die naar Hainan kwam om een restaurant te openen. "Maar veel geld valt er niet te halen".

Ah Long volgde een enorme stroom van werkloze arbeiders, boeren en gelukzoekers. Zij waren op het vasteland van China ontslagen in verband met het massale stroomlijning-programma van de staatsbedrijven of konden op het platteland geen emplooi vinden. De helft van alle 'gastarbeiders' in Hainan komt uit Sichuan en werkt in de horeca. Veel taxichauffeurs zijn afkomstig uit de noordoostelijke provincies Heilongjiang en Jilin. Vrijwel iedereen die op straat dingen verkoopt, is niet uit Hainan zelf afkomstig. Een zangeresje, Feng Zhumei, kwam twee jaar geleden uit de arme provincie Anhui waar ze boerin was.

Op de akkers was niets meer te verdienen. "Ik kon goed zingen, en kocht een gitaar". Sindsdien trekt ze rond met een medley van revolutieliederen als 'Het Oosten Is Rood' en volksmelodieën uit Anhui als 'Ik Hoop Dat Je Me Vergeet'. "Soms vang ik per liedje tien Yuan (twee gulden). Soms word ik verdreven uit de restaurants". Veel meisjes van het platteland maken gebruik van Hainans relatief soepele bestuur en werken als prostituëe. De weg langs het Hong Cheng ('Rode Stad') Meer is een aaneenschakeling van 'kapperszaken' die bemand worden door tientallen meisjes.

Een onafgebroken rij zwarte BMW's en Mercedesen rijdt er langzaam langs. "We noemen het hier de 'mensenvleesmarkt', aldus een man Singapore die al een paar jaar in Haikou woont. Prostituees worden 'kippen' genoemd, ze opereren rond de hotels of in de kapperszaken, massagehuizen, in de vierhonderd nachtclubs talloze Karaoke-bars die Haikou rijk is of gewoon op straat.

"Hainan bood veel mensen de hoop op een nieuw leven en een baan", zegt een onderzoeker van de Academie van Sociale Wetenschappen die onderzoek heeft gedaan naar het eiland. "Prostitutie is officieel verboden. Maar als ze het gaan verbieden leidt dat onmiddellijk tot sociale onrust. Ze hebben geen keus".

GOKHUIZEN

Geïrriteerd door kritiek dat Hainan een poel des verderf' zou zijn ondernamen autoriteiten in Haikou vorige maand wel stappen tegen de talloze gokcentra waar tegen een minimuminzet van 10 Yuan (en een gratis kop koffie) kon worden ingezet op een computergokspel dat doet denken aan de toto. In de kelderverdieping van Zhongguo Cheng (China City) zijn alle gokhuizen met grote metalen kettingen afgesloten.

"Op dit moment wordt het Provinciale Volkscongres gehouden", zegt een wacht die er rondsloert. "Kom over een paar weken maar terug, dan is alles weer open". Gokverslaafden kunnen naar de naburige stad Qiongsan, waar gokken geïnstitutionaliseerd zou zijn door de stadsregering en de opbrengsten worden gebruikt om compensatie te betalen aan ambtenaren die zijn ontslagen in het kader van de nationale stroomlijning van het regeringsapparaat.

Maar op slechte reclame zit Hainan bepaald niet te wachten. Het eiland worstelt met een economie die angstwekkend heen en weer schommelt. Het ontwikkelen van Hainan was een plan van voormalig premier Zhao Ziyang. Die bezocht het eiland (toen nog een deel van de provincie Guangdong) nadat hij in Afrika was geweest en was geschokt door de armoede die hij er aantroef: "Ik dacht eerst dat Afrika het minst ontwikkelde gebied ter wereld was. Ik weet nu dat het Hainan is".

Hainan kreeg belastingvoordelen die de Speciale Economische Zones (Shenzhen, Shantou, Zhuhai en Xiamen) ook hadden. Aangemoedigd door beloftes op meer autonomie pakte Lei Yu, destijds hoogste baas van Hainan, de hervormingen kordaat aan. In 1984 keurde hij de (belastingvrije) import van 16.000 auto's goed die uit Hong Kong werden ingevoerd en betaald met geld bedoeld voor de infrastructuur.

In twee jaar tijd werden in totaal 80.000 Japanse auto's ingevoerd voor een totaalbedrag van een miljard dollar. De auto's werden vervolgens aan provincies op het vasteland doorverkocht voor drie tot acht maal de waarde. Uiteindelijk werd Lei Yu gedegradeerd en naar Guangdong overgeplaatst, maar tot op de dag van vandaag is hij een held in Hainan die 'het geld naar het volk heeft gebracht'. "Vijftien jaar geleden hadden de mensen niet eens schoenen om op te lopen", aldus David Lam, financieel directeur van een krachtcentrale in de oostelijke plaats Wenchang. "Ondanks de corruptie en de schandalen houdt het volk van mensen als Lei Yu".

MEGASTAD

In 1988 werd Hainan uitgeroepen tot China's dertigste provincie en tegelijkertijd werd het de vijfde Speciale Economische Zone. Onmiddellijk werd het plan gesmeed om een deel van het eiland om te toveren in een combinatie van Taiwan, Hongkong en Manhattan, die een nieuwe Aziatische tijger moest baren. Een dochter van de Japanse constructiegigant Kumagai Gumi, Kumagai Gumi (Hong Kong) kon voor een schijntje een gebied van dertig vierkante kilometer pachten voor zeventig jaar in Yangpu, een vrijwel braakliggend stuk land met een paar vissersdorpen, tweehonderd kilometer ten westen van Haikou.

Dankzij de steun van Hainans eerste gouverneur, Liang Xiang, werden alle bureaucratische hinderpalen uit de weg geruimd, en leek alles klaar voor de snelle opbouw van een nieuwe megastad. Het gebied zou uiteindelijk ruimte moeten gaan bieden aan een half miljoen

mensen, zware industrieën en een vrijhandelshaven; een 'speciale zone binnen een speciale zone' die de motor van China's achtergebleven onderbuik zou vormen.

Nu, tien jaar later, ligt de ontwikkelingszone er troosteloos en verlaten bij. Het is een enorme woestijnachtige vlakte waar precies in het midden twee eenzame kantoorgebouwen oprijzen. Een van de hoofdwegen is afgesloten. "We hebben geen zin om de schoonmaakkosten te betalen", aldus projectleider van Kumagai Gumi (Hong Kong), Terry Wong. "De boeren gebruikten hem, en de steenkool die van hun wagens afviel veroorzaakte een geweldige vervuiling". Nu ligt de weg te wachten tot 'de markt rijp is'.

De uit Hongkong afkomstige Terry Wong wacht ook. Hij woont al zes jaar in Yangpu: "Er was aanvankelijk veel kritiek op de aankoop. De pacht werd vergeleken met de overname van Hongkong door Groot-Brittannië". Een andere factor was dat Kumagai Gumi (Hong Kong) een dochter was van een Japans bedrijf, en Japanners zijn sinds de tweede wereldoorlog nog steeds niet erg populair in China. Het was de eerste keer sinds 1949 dat buitenlanders weer een stuk grond in China konden pachten.

'JAPANSE INVASIE'

Critici (met name voorstanders van de harde lijn binnen de Communistische Partij) wonnen aanzienlijk aan invloed na de studentenonlusten en het neerslaan daarvan in Peking in juni 1989. De grote steunpilaar van het Yangpu project, gouverneur Liang Xiang, werd uit zijn functie ontheven. Officieel 'wegens corruptie', maar in feite omdat hij een goede vriend was van de in juni afgezette partijsecretaris Zhao Ziyang. Het Yangpu project was op sterven na dood; Hainan werd opnieuw een vergeten plek op de kaart van China. Maar de investeerders van Kumagai Gumi (Hong Kong) bleven niet stilzitten.

Samen met zes andere partners (waaronder het Chinese leger, Cheung Kong (Holdings) Limited van de Hongkongse magnaat Li Ka-hsing, enkele (vasteland) banken en Great China Holdings Limited, een Taiwanees bedrijf behorend tot de Ho familie) richtten ze de Hainan Yangpu Land Development Co. Ltd. op om critici op een 'Japanse invasie' van Hainan wind uit de zeilen te nemen. In 1992 leek het tij voor Yangpu, en voor Hainan als geheel te keren. "Deng Xiaoping deed tijdens zijn geruchtmakende reis naar het zuiden uitspraken die de economie nieuw leven inbliezen", aldus Wong.

Er ontstond plotseling weer een enorme belangstelling voor Hainan, de onroerend goedmarkt begon als kool te groeien, en ook Yangpu kwam terug in the picture. "Prijzen voor onroerend goed rezen de pan uit. Hainan was opeens the place to be". De Yangpu Land Development investeerde meer dan een miljard gulden om wegen aan te leggen. Siemens bouwde een 310 Megawatt krachtcentrale, bedrijven uit Thailand, Indonesië en het Amerikaanse Western Steel tekenden contracten voor de bouw van fabrieken en alle grond bedoeld voor commerciële woningen werd verkocht voor prijzen variërend van 62,50 tot 162,50 gulden per vierkante meter.

BIERMARKT

Hainan leefde op. Investeerders uit de gehele wereld stroomden samen in Haikou. De Heineken dochter Asia Pacific Brewery zette een bierfabriek neer waar de premiummerken

Tiger en Anchor worden gemaakt en ook Amstel bier voor afzet op het Chinese vasteland. Brouwerijmanager Alex Lowther: "Toen de plannen ontstonden om hier een bierfabriek neer te zetten zag alles er aantrekkelijk uit. Investeringsgroei; er was een biermarkt voorspeld met meer vraag naar premiumbier".

De immigrantengemeenschap groeide, bars schoten als paddestoelen de grond uit. Maar Pekings bezuinigingsmaatregelen in 1994, die een halt toeriepen aan leningen, betekenden opnieuw een gevoelige klap voor Hainan. De onroerend goedmarkt stortte in. "Er waren tijden dat we hier appartementen voor 175 dollar per nacht verhuurden", verzucht Roger Co, manager van het Haikou International Commercial Center.

Nu gaan de serviceflats weg voor hooguit 40 dollar. Ook Haikou's bloeiende prostitutie markt kreeg klappen. Volgens een nachtclubhouder 'liepen fooien voor meisjes hier vier jaar geleden op tot 10.000 Yuan (2000 gulden), maar nu komt het niet meer boven de 1000 Yuan uit'. "Het aantal migranten is sterk afgenomen", aldus een onderzoeker van de Chinese Academie voor Sociale Wetenschappen. "Er is niets meer in de bouw te vinden. Het toerisme is ingezakt. Ik zie het ervan komen dat mensen weggaan uit Hainan om elders het geluk te gaan zoeken".

GRATIS GROND

De ontwikkelingszone Yangpu symboliseert de slechte staat van Hainans economie. "Wij hebben gezorgd voor de infrastructuur", aldus projectmanager Terry Wong. "De wegen liggen er. De electriciteitsvoorziening is er. De grond is verkocht, maar nu wil niemand er op bouwen. Er is niets aan te doen; investeerders wachten tot de markt goed wordt". Wong zegt dat Yangpu Land zich nu concentreert op het aantrekken van meer zware industrie in de hoop dat de huizenmarkt in Yangpu dan ook zal verbeteren.

Kosten voor de overdracht van de landrechten zullen voor de eerste drie bedrijven die zich aanmelden 'extreem laag' zijn. Hoe laag? Dat wil Wong niet kwijt. Maar duidelijk is dat bedrijven als BASF, DuPont en General Electric, die voorzichtig belangstelling hebben getoond, vrijwel gratis grond zullen kunnen pachten. De regering van Hainan heeft er in Peking op aangedrongen dat het nog gunstiger voorwaarden mag bieden aan buitenlandse investeerders.

Maar volgens David Lam heeft dat weinig zin. "Wij als investeerders zeggen onder elkaar: leuk om een belastingvakantie van twee jaar te hebben. Maar wat heb je eraan als je de eerste vijf jaar toch geen winst maakt?". Na het Provinciale Volkscongres waren er voorzichtig optimistische geluiden te horen. Du Qinglin, de nieuwgekozen partijvoorzitter van Hainan, belooft dat 'armoede niet de 21ste eeuw binnengedragen zal worden'. Er wordt een hulpprogramma beloofd voor de arme binnengebieden, die hoofdzakelijk worden bewoond door de minderheidsvolken Li en Miao, en die een gemiddeld inkomen hebben van 21 gulden per maand.

TOERISME

Ook zal het plan 'Een Provincie, Twee Gebieden' worden uitgevoerd. De ontwikkelingszone Yangpu zal zich, samen met de diepzeehaven Dongfang en een gebied van ijzermijnen rond Shilu, op zware industrie concentreren. Het oostelijke deel van het eiland met zijn kilometers

aan maagdelijk strand zal hoofdzakelijk voor toerisme worden gebruikt. Maar de financiële malaise heeft ook toegeslagen in Hainans toeristenplaats nummer één Sanya. "Er zijn talloze stranden. Prachtig, wit. Bij een strand hebben ze vier vijfsterrenhotels neergezet. Maar er is geen infrastructuur, er zijn geen ondersteunende winkels, niets. Er is geen geld voor", klaagt een touroperator.

Vijfsterrenhotels als de Zhujiang Huayuan hebben hun prijzen vanwege het dalende aantal toeristen moeten halveren. "We waren voor een groot deel afhankelijk van toeristen uit Zuid-Oost Azië", aldus een manager van een van de hotels. "Maar sinds de financiële crisis blijft die groep weg". Er zijn wel grote groepen toeristen van het Chinese vasteland, maar die 'geven gemiddeld tien keer zo weinig uit als Japanners of Zuid-Koreanen en verblijven in de goedkoopste hotels'.

Er gaan stemmen op dat Hainan eiland onafhankelijk moet worden, of tenminste een semi-afhankelijke status moet krijgen als Hongkong. Twee jaar geleden werd zo Hainans eigen munteenheid (de 'Qiong') al in omloop gebracht en er bestonden plannen om deze internationaal inwisselbaar te maken. Maar volgens Liao Xun, verbonden aan het China (Haikou) Centrum voor Onderzoek en Ontwikkeling mag dat nooit gebeuren. "Na de crisis in Zuid-Oost Azië hebben we meer leegstaand onroerend goed dan in welk gebied hier dan ook. We hebben piramideschema's gehad die die van Albanië evenaren en er was een aandelenbeurs die nog chaotischer was dan die van Rusland. Alleen dankzij de steun van de centrale regering in Peking is het gelukt om de ergste excessen te onderdrukken. Anders hadden we nu met de pet in de hand kunnen aankloppen bij het Internationaal Monetair Fonds".

© Jan van der Made